

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

Кафедра терапевтичної стоматології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор ЗВО з науково-педагогічної
роботи і міжнародних зв'язків

Інна АНДРУШКО

« 28 » серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни ОК 8

СУЧАСНА СТОМАТОЛОГІЯ

підготовки доктора філософії

на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 221 Стоматологія

(шифр і назва спеціальності)

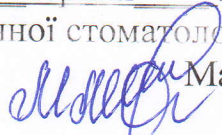
2024 рік

Робоча програма з дисципліни «Сучасна стоматологія»
підготовки фахівців третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
« 26 » серпня 2024 року 25 с.

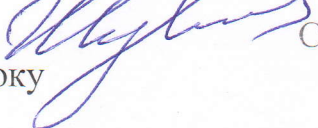
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

к.мед.н, доцент закладу вищої освіти Наталія ГАДЖУЛА,
д.мед.н, професор закладу вищої освіти Марія ШІНКАРУК-ДИКОВИЦЬКА

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри терапевтичної стоматології

Протокол № 1 від « 26 » серпня 2024 року
Завідувачка кафедри терапевтичної стоматології,
Професор ЗВО Марія ШІНКАРУК-ДИКОВИЦЬКА
« 26 » серпня 2024 року

Схвалено методичною радою
« 27 » серпня 2024 року Протокол № 1

Голова, професор ЗВО Сергій ШУВАЛОВ
« 27 » серпня 2024 року

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Сучасна стоматологія” складена відповідно до освітньо-наукової програми (ОНП) Стоматологія 2023 р., третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, Стандарту вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 221 Стоматологія, введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України № 1023 від 15.11.2022 р.

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем стоматології, застосування методології наукової та педагогічно-організаційної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення (Закон України “Про вищу освіту”, 2014; Стандарт вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 221 Стоматологія, 2022).

Аспіранту винесені питання на формування понять, принципів, концепцій, що стосуються органів і тканин щелепно-лищевої ділянки людини та його впливу на організм людини, їх використання для пояснення фактів та прогнозування результатів наукових досліджень у сфері стоматології.

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова, цикл професійної підготовки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є профілактика, діагностика та лікування патологічних станів у стоматології.

Міждисциплінарні зв'язки: відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни “Сучасна стоматологія” здійснюється, коли аспірантом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін на II рівні вищої освіти, а також дисциплін: Історія філософії, як методологічна основа розвитку науки та цивілізації, Англійська мова у науково-медичному спілкуванні, Публікаційна активність та наукометричні бази даних, Медична етика та деонтологія, Мова сучасного наукового тексту, Академічна доброчесність, Біоетичні та медико-правові основи наукових досліджень, з якими інтегрується програма сучасної стоматології. У свою чергу, дисципліна “Сучасна стоматологія” формує засади поглибленого вивчення аспірантом наступних спеціалізованих дисциплін – Терапевтична стоматологія, Хірургічна стоматологія, Стоматологія дитячого віку, Ортопедична стоматологія, а також вибіркової дисципліни зі спеціальності – Цифрові технології в стоматології.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни “Сучасна стоматологія” є здобуття аспірантами знань, навичок та вмінь у сфері захворювань щелепно-лищевої ділянки, достатніх для виконання оригінального наукового дослідження, отримання нових фактів та їх впровадження у практичну медицину та інші сфери життя.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни “Сучасна стоматологія” є формування системи знань, професійних умінь і навичок, необхідних для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій.

1.3. **Компетентності та результати навчання**, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 221 Стоматологія, освітньої програми Стоматологія).

Згідно з вимогами ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 221 Стоматологія дисципліна "Сучасна стоматологія" забезпечує набуття аспірантами наступних програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми стоматології і дотичні міждисциплінарні проблеми, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність розв'язувати комплексні задачі на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК05. Здатність до підвищення професійної кваліфікації.

ЗК06. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в стоматології і дотичних до неї суміжних напрямів медицини і можуть бути опубліковані у провідних міжнародних наукових виданнях.

СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та інноваційних проєктів у сфері стоматології усно і письмово державною мовою та однією з офіційних мов Європейського Союзу, оприлюднювати результати досліджень у провідних міжнародних наукових виданнях.

СК04. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність зі спеціальності «Стоматологія» у закладах вищої освіти.

СК05. Здатність генерувати нові ідеї щодо розвитку теорії та практики стоматології, виявляти проблеми, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в галузі охорони здоров'я, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень в стоматології.

СК06. Здатність застосовувати сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.

СК07. Здатність критично аналізувати, оцінювати і синтезувати нові та комплексні ідеї у сфері стоматології та з дотичних міждисциплінарних питань.

СК08. Здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

СК10. Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сектори суспільства.

СК11. Здатність брати участь у нарадах, професійних об'єднаннях, наукових конференціях, форумах, конгресах, засіданнях наукових товариств, стажуваннях та мобільності.

СК12. Здатність до лідерства, керування колективом. Лідерство у розробці та впровадженні інновацій у професійній стоматологічній та освітній діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

Сучасна стоматологія як навчальна дисципліна закладає фундамент для формування в подальшому інтегративних кінцевих програмних результатів навчання згідно з освітньо-науковою програмою третього (освітньо-наукового) рівня галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 221 Стоматологія, освітньої програми Стоматологія, а саме:

РН01. Мати концептуальні та методологічні знання зі стоматології та на межі предметних областей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН02. Глибоко розуміти загальні принципи та методи наук про здоров'я людини, основні тенденції їх розвитку, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних наукових розвідках у сфері стоматології та у викладацькій практиці.

РН03. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень та прикладні проблеми стоматології державною та іноземними мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

РН05. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу медико-біологічної інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

РН06. Застосовувати загальні принципи та методи досліджень у сфері охорони здоров'я, а також сучасні методи та інструменти, цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення для провадження досліджень у сфері стоматології.

РН09. Планувати і виконувати дослідження зі стоматології та з дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів та дотриманням норм професійної і академічної етики, біоетики, належної клінічної практики (GMP), критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань.

РН11. Впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес, медичну практику та суспільство.

РН12. Організовувати роботу колективу (здобувачів вищої освіти, колег, міждисциплінарної команди); демонструвати авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності.

Очікувані результати навчання з дисципліни “Сучасна стоматологія”:

По завершенню вивчення дисципліни:

1. Здобувач вищої освіти повинен мати концептуальні та методологічні знання зі стоматології та на межі галузей знань або професійної діяльності.
2. Здобувач вищої освіти повинен мати спеціалізовані уміння, навички та методи, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики.
7. Здобувач вищої освіти може створювати та пояснювати нові знання шляхом проведення дослідження, розширювати передові напрями галузі знань, здійснювати публікації.
8. Здобувач вищої освіти може ефективно спілкуватися з широкою фаховою науковою спільнотою, зокрема на міжнародному рівні іноземною мовою.
9. Здобувач вищої освіти повинен чітко та зрозуміло представляти результати власного дослідження широкому загалу фахівців та представників інших професій у національному та міжнародному контексті, брати участь у наукових дискусіях.
10. Здобувач вищої освіти може організувати роботу колективу: студентів, колег, міждисциплінарної команди.
11. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися вимог етики, біоетики, біобезпеки у своїй фаховій діяльності при проведенні клінічних та експериментальних наукових досліджень.

2. Програма навчальної дисципліни

Дисципліна	Модулі	Загальна кількість годин	Кредити ЄКТС	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Сучасна стоматологія	Модуль 1	75	2,5	12	38	25

Навчальна дисципліна вивчається аспірантами на 1-му році навчання, є одномодульною, завершується заліком.

Тема 1. Сучасні методи обробки твердих тканин зубів. Переваги та недоліки. Мінімально-інвазивне препарування. Методи усунення дисколоритів вітальних та девітальних зубів.

На занятті будуть висвітлені методи мінімально-інвазивного лікування карієсу зубів (інвазивна герметизація, інфільтрація емалі, метод імплантації емалі, легко-абразивне (кінетичне) препарування, мікропрепарування, ART-метод, тунельне препарування, лазерний метод, озонотерапія). Будуть наведені показання, протипоказання до цих методів, методики МІ-препарування, рекомендації (FDI) зі стратегії мінімально інвазивного лікування. Винесено питання етіології, патогенезу, клініки, діагностики вроджених і набутих дисколоритів твердих тканин зубів, вибору та планування методик усунення дисколоритів зубів, залежно від клінічної ситуації.

Тема 2. Поняття естетики та естетичної реставрації зубів. Показання та протипоказання до прямої та непрямой реставрації зубів. Аналіз посмішки. Мікрорельєф зубів. Естетичні властивості зуба. Оптичні властивості емалі та дентину. Особливості визначення кольору зубів в кабінеті стоматолога. Побудова плану лікування. Фотопрокол. DSD – цифровий дизайн посмішки. Діагностика.

На занятті особлива увага аспірантів буде звернена на вивчення естетичних критеріїв посмішки, основні методи клініко-лабораторних обстежень зубів в естетичній стоматології, сучасні підходи до реставрації анатомічної форми зубів. Заняття присвячено вивченню основних методів оцінки естетичних характеристик кольору зубів, методам оцінки естетичних характеристик ширини зубів, оцінці естетичних характеристик форми зубів, макро- та мікрорельєфу зубів, оптичним методам дослідження зубів.

Аспірантами будуть набуті практичні навички з планування побудови реставрацій, відповідно до клінічної ситуації після ендодонтичного лікування. Визначення доцільності виконання прямих реставрацій після ендодонтичного лікування. Будуть розглянуті інструменти та аксесуари для виконання потрібних маніпуляцій. Детально розглянуто системи та протоколи фінішної обробки зубів. Буде проведено розбір клінічних ситуаційних завдань, складання плану раціонального лікування, ведення пацієнтів з використанням фото-протоколу, визначення етапів проведення смайл-дизайну, використання методик лікування залежно від клінічної ситуації задля досягнення високо-естетичного результату. Принципи роботи з комп'ютерною програмою "CariTest" для визначення рівнів інтенсивності карієсу або резистентності емалі зубів до карієсу, а також програмою "UniqCeph" для визначення індивідуальних нормальних цефалометричних показників зубощелепної системи.

Тема 3. Художня реставрація фронтальної та бокової групи зубів. Комп'ютерне моделювання посмішки. Вініри в стоматології. Сучасні реставраційні техніки: біоміметична, біламінарна та стратифікаційна. Переваги та недоліки. Вибір матеріалу для проведення вискоестетичних художніх реставрацій прямим методом. Сучасні композитні матеріали. Наноккомпозити. Ормокери. Склад, властивості, переваги і недоліки, технологія застосування.

На занятті особлива увага аспірантів буде приділена вивченню біоміметичного направлення у відновній стоматології, основним принципам методу стратифікації, біламінарному методу дентального відновлення, особливостям реконструкції та трансформації зубів. Аспіранти оволодіють методиками естетичного моделювання різців, ікол, премолярів і молярів, засвоять методикою тунельної реставрації та мінімально інвазивної реставрації.

Сучасні композитні матеріали. Наноккомпозити. Ормокери. Склад, властивості, переваги і недоліки, технологія застосування. Вибір матеріалу для проведення вискоестетичних

художніх реставрацій прямим методом, вимоги до пломбувальних матеріалів. Вибір адгезивної системи, в залежності від клінічної ситуації. Етапи адгезивної підготовки. Основні критерії якісної обробки реставрацій. Вивчення методів відновлення зубів після ендодонтичного лікування; відновлення депульпованих зубів кор-композитами; методи реставрації депульпованих зубів безштифтовим методом із застосуванням фотокомпозитів; методика реставрації зубів із застосуванням волоконного армування, алгоритм застосування скловолоконних штифтів у техніці прямої реставрації зубів. На занятті увага буде приділена комп'ютерному моделюванню посмішки, поняттю суглобово-м'язового та зубо-альвеолярного статусу. Особлива увага буде приділена естетиці зубів: колір та формоутворюючі елементи. Мікрореставрація та смайл-дизайн. Питання композитних вінірів. Важливість оклюзійної карти зуба при реставрації бокової групи зубів. Обговорені основні етапи фотопротоколу, для діагностики та планування лікування. Wax-up і mock-up. Використання DSD-методики. Буде представлена класифікація показань для застосування непрямих композитних вінірів Паскаль Манье. Питання класичного препарування та мікропрепарування під керамічні вініри.

Тема 4. Клініка, діагностика, диференційна діагностика гострих, хронічних і загострених хронічних форм пульпіту. Лікування пульпіту біологічним, ампутаційним, екстирпаційним та комбінованим методами

Заняття присвячено симптоматиці пульпіту, больовому синдрому при пульпіті. Будуть детально розглянуті основні та додаткові методи діагностики пульпіту. Акцентація уваги аспірантів на диференційній діагностиці різних форм пульпіту; клінічних проявах пульпіту в залежності від патоморфологічних змін, перебігу запалення. Загострені форми пульпіту.

На занятті аспірантам буде висвітлено сучасні підходи до лікування пульпіту залежно від форми, віку, наявності супутньої патології тощо. Біологічний (консервативний) метод лікування пульпіту як метод, направлений на зняття запалення в пульпі за допомогою лікарських препаратів і методів фізіотерапії без подальшого видалення судинно-нервового пучка. Хірургічні методи лікування пульпіту (вітальної ампутації та екстирпації) направлені на часткове або повне видалення пульпи. Покази та протипокази. Послідовність та особливості етапів лікування. Обґрунтування вибору засобів. Можливі ускладнення.

Тема 5. Знеболення в стоматології. Сучасні методи інструментальної та медикаментозної обробки кореневої системи при різних захворюваннях тканин ендодонту. Новітні технології пломбування системи кореневих каналів. Мікрохірургічна ендодонтія, показання. Ретроградне пломбування кореневих каналів

Знеболення на прийомі лікаря-стоматолога-терапевта. Сучасні засоби та методи знеболення. Показання та протипоказання до знеболення. Ін'єкційне та неін'єкційне місцеве знеболення. «Премедикація» як медикаментозна підготовка пацієнта до лікувальних маніпуляцій, направлена на зменшення страху перед лікуванням і зниження рівня психоемоційної напруги. Групи анестетиків, механізм дії, порівняльна характеристика щодо ефективності та токсичності. Невідкладні стани, перша допомога.

Будуть розглянуті новітні методики інструментальної обробки кореневих каналів при пульпіті та періодонтиті, видалення змазаного шару, хімічне розширення системи кореневих каналів. Методи обробки інструментально непрохідних кореневих каналів: медикаментозні засоби для хімічного розширення, муміфікації та імпрегнації. Депофорез кореневих каналів; недоліки та можливі ускладнення. На теоретично-практичному занятті, аспірантам будуть висвітлені особливості лікування пульпітів та періодонтитів, труднощі які можуть з'явитися у лікаря-стоматолога-терапевта. Серед них необхідно виділити вузькі викривлені кореневі канали, з великою кількістю відгалужень, складнощі у лікуванні раніше неякісно лікованих зубів.

Тема 6. Клініка, діагностика, диференційна діагностика гострих, хронічних і загострених форм періодонтиту. Сучасні методи рентгендіагностики. Конусно-променева комп'ютерна томографія

Заняття висвітлює сучасні уявлення про етіологію та патогенез періодонтитів. Патоморфологічні та патофізіологічні зміни тканин періодонту при запаленні, залежно від форми періодонтиту. Акцентуватиметься увага аспіранта на симптоматиці періодонтиту, особливостях больового синдрому, перебігу захворювання, його клінічних проявах. Будуть детально розглянуті основні та додаткові методи діагностики гострих, хронічних і загострених форм періодонтиту. Внутрішньосиндромна диференційна діагностика різних форм періодонтиту. Симптоми І.Г. Лукомського, тремтіння вестибулярної стінки альвеоли, прихованої гіперемії, Дюпюїтрена. З аспірантами будуть розглянуті рентгенограми та їх інтерпретація. Увага буде приділена аналізу рентгенологічних змін в періапікальних тканинах при періодонтиті та їх діагностичному значенню.

Тема 7. Сучасні методи та технології лікування періодонтиту. Невідкладна допомога. Загальні принципи, послідовність та особливості етапів консервативного лікування, методи впливу на заапикальне вогнище інфекції. Повторне ендодонтичне лікування зубів. Хірургічні методи лікування апікальних форм періодонтиту, показання, методики проведення

Заняття присвячене особливостям механічної та медикаментозної обробки корневих каналів при лікуванні періодонтитів. Будуть розглянуті сучасні техніки інструментальної обробки системи корневих каналів при періодонтиті. Принципи лікування, послідовність та особливості етапів лікування, антидот-терапія. Невідкладна допомога. Методи впливу на заапикальне вогнище інфекції. Методи обробки інструментально непрохідних корневих каналів: медикаментозні засоби для хімічного розширення, муміфікації та імпрегнації. Депофорез корневих каналів; недоліки та можливі ускладнення. Помилки та ускладнення при ендодонтичному лікуванні. Профілактика та способи усунення. Увага приділена вибору методу лікування періодонтиту залежно від форми, перебігу запального процесу, аналізу причин виникнення помилок та ускладнень при діагностиці та лікуванні періодонтиту, методах їх запобігання та усунення.

Тема 8. Методи обстеження пародонтологічних хворих. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань пародонту. Ранній скринінг захворювань пародонту. Діагностика Florida Probe – комп'ютерна система діагностики пародонтиту. Рентгенологічна діагностика хвороб пародонту, конусно-променева комп'ютерна томографія, аналіз ортопантомограм

Питання обстеження хворого із захворюваннями пародонту. Анамнез, огляд хворого. Огляд порожнини рота і тканин пародонту. Оцінка стану ясен (проба Шиллера-Писарева, оцінка кровоточивості); ясенних та пародонтальних кишень (визначення глибини, вмісту, характеру ексудату). Важливість визначення стану зубів та прикусу (патологічна рухомість зубів). Виявлення місцевих подразнюючих факторів, травматичної оклюзії. Способи діагностики травматичної оклюзії. Класи передчасних контактів зубів за В. Jankelson (1960). Індексна оцінка стану тканин пародонту. Індeksi зворотні, незворотні та комбіновані. Індeksi, що визначають ступінь запалення ясен (індекс ПМА (РМА), пародонтальний індекс ПІ (PI), гінгівальний індекс), ступінь деструкції пародонту, кількість бляшок, кількість зубного каменю. Гігієнічні індeksi: за S.P. Ramfjord (1967), J. Silness, H. Loe (1964), J.C. Green, J.R. Vermillion (1960), Ю.А. Федоровим і В.В. Володкіною (1971). Пародонтальний індекс CPITN – Community Periodontal Index of Treatment Needs. Методики визначення індексів. Функціональні методи обстеження пародонту (проба В.І. Кулаженко, Р.Є. Кавецького, Роттера, пухирна, гістамінова, алергологічні проби), стоматоскопія, біомікроскопія, реографія. Лабораторні методи діагностики: цитологічні, мікробіологічні, біохімічні та імунологічні, морфологічні. Міграція лейкоцитів у порожнину рота за М.А. Ясиновським,

цитологічне та мікробіологічне дослідження вмісту пародонтальних кишень. Особливий акцент буде приділений сучасним методам виявлення та усунення місцевих подразників порожнини рота («PerioScan», Sirona; «Deces Tar», Ultradent; «Periotest», Gulden Medizintechnik, «Florida Probe», Florida Probe Corporation, «Vector», Durr Dental GmbH & Co. KG та ін.). Будуть обговорені рентгенологічні методи діагностики.

Тема 9. Гінгівіт, пародонтит, пародонтоз. Клініка, діагностика, диференційна діагностика.

Будуть розглянуті клінічні прояви запальних, дистрофічно-запальних і дистрофічних захворювань пародонту; основні симптомокомплекси генералізованого пародонтиту та пародонтозу. Частота симптоматичних гінгівітів різних клінічних форм. Пародонтальна кишеня, методи диференціювання з ясенною кишенею, механізм виникнення пародонтальних кишень та особливості патоморфологічних змін у них. Види травматичної оклюзії. Питання прогресуючої резорбції кістки альвеолярного відростка щелеп, види резорбції, особливості перебігу у хворих із супутніми захворюваннями. Клініко-рентгенологічні та лабораторні показники генералізованого пародонтиту хронічного та загостреного перебігу різних ступенів важкості. Диференційна діагностика.

Поняття «пародонтоз», класифікація, поширеність. Обговорення факторів ризику виникнення захворювання. Етіологічні фактори, що зумовлюють розвиток пародонтозу. Питання механізму розвитку хронічного дистрофічного процесу в тканинах пародонту. Клініко-рентгенологічні ознаки пародонтозу різних ступенів важкості. Методи діагностики пародонтозу. Принципи диференційної діагностики пародонтозу.

Тема 10. Загальне та місцеве лікування при захворюваннях тканин пародонту. Загальна фармакотерапія. Особливості проведення професійної гігієни порожнини рота у пацієнтів з різним станом тканин пародонту. Використання лікарських речовин для місцевої та загальної терапії, механізм дії, способи застосування. Тактика ведення ендодонції, періоуражень. Методи усунення гіперестезії зубів

Будуть розглянуті сучасні аспекти загального лікування захворювань пародонту, особливу увагу буде приділено фармакодинаміці і фармакокінетиці препаратів та їх механізму дії. Основні показання для призначення лікарських засобів, адекватну лікарську форму, шляхи введення і взаємодії з іншими медикаментами. Антибактеріальна та протизапальна терапія. Вітамінотерапія. Гіпосенсибілізуюча, імуномодуюча, стимулююча терапія. Окрема увага буде приділена дієтотерапії пародонтологічних хворих. Будуть обговорені підходи до лікування з урахуванням клінічних особливостей перебігу у хворих із супутньою патологією.

Сучасні рекомендації щодо медикаментозного лікування захворювань пародонту. Питання місцевої медикаментозної терапії генералізованого пародонтиту хронічного перебігу. Місцева медикаментозна терапія генералізованого пародонтиту загостреного перебігу. Помилки та ускладнення при лікуванні генералізованого пародонтиту. Протизапальна терапія симптоматичного гінгівіту в комплексному лікуванні генералізованого пародонтиту. Методи ліквідації пародонтальних кишень та рецесії ясен.

Методи усунення травматичної оклюзії. Поняття «вибіркове пришліфування зубів». Тимчасове шинкування. Показання, види шин, методика застосування армованих шин. Раціональні види постійних шин, показання і протипоказання до застосування постійного шинкування у хворих із запально-дистрофічними захворюваннями тканин пародонта без втрати зубів і з дефектами зубного ряду. Буде приділена увага особливостям індивідуальної гігієни у пацієнтів із шинуючими конструкціями.

Сучасний підхід до лікування пародонтозу. Буде приділена увага комплексу консервативних, хірургічних, ортопедичних, ортодонтичних і фізіотерапевтичних заходів в умовах диспансерного нагляду за хворими. Обсяг проведення заходів, обумовлених індивідуальними особливостями загального та пародонтального статусу хворого, що повинно бути враховане при складанні плану лікування. Поняття гіперестезії. Причини виникнення.

Комплексне лікування гіперестезії зубів. Особлива увага буде приділена особливостям ремінералізуючої терапії, використанню світлотвердіючих герметиків та десенситайзерів. Буде зроблено акцент на призначенні засобів індивідуальної гігієни ротової порожнини у хворих із гіперестезією.

Тема 11. Хірургічні місцеві втручання у пацієнтів із хворобами пародонту: мукогінгівальні операції, остеомукогінгівальні, естетичні та регенеративні операції

Роль хірургічного лікування у комплексній терапії хворих на генералізований пародонтит. Поняття гінгівальні, мукогінгівальні і остеомукогінгівальні операції. Передопераційна підготовка хворих на генералізований пародонтит до хірургічного втручання. Метод кюретажу при лікуванні хворих на генералізований пародонтит (закритий кюретаж, відкритий кюретаж, вакуум-кюретаж, кріокюретаж). Гінгівотомія. Гінгівектомія (проста, радикальна). Клаптеві операції. Класифікація матеріалів для прискорення регенерації кісткової тканини пародонту за G. Gara і D. Adams (1981). Особлива увага буде приділена методу спрямованої тканинної регенерації. Операції для формування присінку порожнини рота (френулотомія, френулектомія, пластика присінку тощо). Питання післяопераційного ведення хворих після хірургічного втручання на тканинах пародонту.

Тема 12. Фізіотерапевтичні методи лікування хвороб пародонту. Vector-terapia. Лазери в стоматології. Плазмотерапія в пародонтології. Профілактика та диспансеризація хворих із захворюваннями тканин пародонту

Фізіотерапевтичні методи лікування захворювань пародонту. Електролікування: постійний струм (електрофорез, вакуум-електрофорез); імпульсний струм низької частоти і низької напруги (діадинамотерапія, флюктуоризація); імпульсні струми високої, ультрависокої та надвисокої частоти (дарсонвалізація, діатермія, діатермокоагуляція, електроритмотерапія, УВЧ-терапія, мікрохвильова терапія). Ультразвукова терапія. Аероіотерапія. Світлолікування (УФ-терапія, лазерна терапія). Вакуум-терапія. Гідротерапія. Масаж. Тепло- та холодолікування. Магнітотерапія. Оксигенотерапія. Сучасні фізіотерапевтичні методи – Vektor-терапія. Клінічні особливості застосування лазерів в практичній стоматології. Лазерна хірургія в пародонтології. Методика лазерного кюретажу, переваги лазерної хірургії. Профілактика захворювань пародонту. Основні принципи профілактики захворювань пародонту. Масові соціально-профілактичні заходи. Лікарсько-профілактичні заходи. Індивідуальні профілактичні заходи. Гігієна порожнини рота при захворюваннях пародонту. Диспансеризація хворих із захворюваннями пародонту.

Тема 13. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика аутоінфекційних захворювань, травматичних та мікотичних уражень слизової оболонки порожнини рота.

Поняття первинних аутоінфекційних стоматитів. Класифікація. Роль умовно-патогенних мікроорганізмів, які вегетують в порожнині рота у виникненні аутоінфекційних стоматитів. Приділимо увагу етіології, патогенезу та чинникам, що сприяють розвитку гострого катарального стоматиту, гострого та хронічного герпетичного, гострого афтозного стоматиту. Клініко-морфологічні та лабораторні особливості перебігу аутоінфекційних стоматитів. Обґрунтування доцільності призначення додаткових методів діагностики. Принципи диференційної діагностики. На практичну занятті буде проведено клінічний огляд тематичних хворих. Основний акцент буде зроблено на сучасних підходах до лікування хворих з аутоінфекційними стоматитами. Принципи місцевого та загального лікування. Клінічна фармакологія медикаментозних препаратів. Заходи профілактичні.

Поширеність, етіологічні та тригерні фактори розвитку, основні ланки патогенезу, патоморфологічні зміни СОПР при грибкових ураженнях. Класифікація кандидозів за клінічними проявами та перебігом: гострий псевдомембранозний, гострий та хронічний атрофічний кандидоз, ангулярний кандидозний хейліт, мікотичний глосит. Клінічна картина

проявів грибкових уражень, їх локалізація в порожнині рота залежно від форми, перебігу та ступеня важкості. Сучасні діагностичні критерії. Мікози – як супровідне захворювання важкої соматичної патології та маркер різних стадій ВІЛ-інфекції. Розглянемо групи препаратів, які сприяють розвитку вторинних грибкових інфекцій. Вивчимо мікробіологічні препарати із збудником грибкових уражень. Експрес діагностика кандидозу. Проведемо курацію хворого з проявами грибкових уражень. При опитуванні тематичного пацієнта звернемо увагу на шкідливі звички, наявність стоматологічних втручань, соматичної патології та алергологічного анамнезу. Необхідно опанувати методи забору матеріалу для лабораторної діагностики. Інтерпретація результатів лабораторного обстеження. Відпрацюємо терапевтичні маніпуляції. Сучасні підходи до комплексного (етіотропне, патогенетичне та симптоматичне) медикаментозного лікування. Особливу увагу буде приділено індивідуальній профілактиці.

Тема 14. Сучасні засоби лікування і профілактики ерозивно-виразкових уражень слизової оболонки порожнини рота

Приділимо увагу етіології, патогенезу та чинникам, що сприяють розвитку ерозивно-виразкових уражень СОРП. Обґрунтування доцільності призначення додаткових методів діагностики. Принципи диференційної діагностики. На практичну занятті буде проведено клінічний огляд тематичного хворого та відпрацьована методика забору матеріалу для мікробіологічного дослідження. Буде зроблено акцент на диференційній діагностиці ерозивного стоматиту, гінгівостоматиту Венсана, ангіни Симановського-Плаута-Венсана зі змінами ясен при захворюваннях крові (лейкоз, агранулоцитоз), отруєнні солями важкими металів (Zn, Cu, Pb) тощо. Основний акцент буде зроблено на сучасних підходах до лікування хворих з ерозивно-виразковими ураженнями СОРП, принципах місцевого та загального лікування. Обговоримо принципи терапії на основі окремих клінічних ситуацій, клінічна фармакологія специфічних антибактеріальних препаратів та особливості призначення в певних групах пацієнтів. Прогноз. Профілактика.

Тема 15. Зміни слизової оболонки порожнини рота при соматичних захворюваннях, алергічних ураженнях та екзогенних інтоксикаціях. Тактика лікаря-стоматолога

Розповсюдженість змін на слизових оболонках порожнини рота при системних захворюваннях. Уявлення про тісний взаємозв'язок органів і тканин ротової порожнини з різними органами та системами людського організму. Слизова оболонка порожнини рота нерідко стає місцем первинних проявів багатьох хвороб внутрішніх органів і систем. Різновиди змін на СОПР, якими найчастіше проявляються системні захворювання (різноманітні елементи ураження, наліт на язиці різного кольору та консистенції, різні форми глоситів, гінгівіти, пародонтит, хронічний рецидивуючий афтозний стоматит, виразково-некротичний стоматит, больові і парестетичні синдроми, тощо).

Розглянемо особливості клінічних проявів на СОПР при захворюваннях травного каналу, зокрема при гастритах, виразковій хворобі шлунку і 12-палої кишки, ентероколітах, захворювання печінки і жовчного міхура. Клініко-морфологічні ознаки ураження СОПР при захворюваннях: серцево-судинної системи (інфаркті міокарда, гіпертонічній хворобі, тощо), крові та кровотворних органів (різних формах анемії, гострому та хронічних лейкозах, хворобі Вакеза). Приділимо увагу змінам СОПР при захворюваннях ендокринної системи (акромегалії, хворобі Іценко-Кушинга, цукровому діабеті), при гіпо- та авітамінозах.

Тактика лікаря-стоматолога при лікуванні хворих з ураженнями СОПР при різних захворюваннях внутрішніх органів. Окрема увага буде надана вибору сучасних засобів для симптоматичного місцевого медикаментозного лікування хворих з ураженнями СОПР при системних захворюваннях. Санація. Раціональна гігієна. Схема диспансеризації. На практичній частині заняття аспіранти проведуть стоматологічне обстеження тематичного хворого.

Тема 16. Невідкладні стани в терапевтичній стоматології. Сучасні погляди на патогенез алергічних станів. Багатоформна ексудативна еритема. Синдром Стівенса-Джонсона та Лаєла. Хронічний рецидивний афтозний стоматит. Синдром Бехчета. Клінічні прояви, діагностика, лікування та профілактика

Поняття “алергії”. Епідеміологія алергічних реакцій. Розглянемо різновиди невідкладних станів, що найчастіше трапляються на терапевтичному стоматологічному прийомі. Буде приділена увага етіології, патогенезу невідкладних станів пов'язаних з порушенням діяльності серцево-судинної системи (непритомність, колапс, аритмія, стенокардія, гіпертонічний криз, інфаркт міокарда, гіпотонія), респіраторні розлади внаслідок порушення зовнішнього дихання та асфіксії, коматозні стани при діабеті, підвищенні внутрішньочерепного тиску (епілепсія), шоківі прояви алергічної реакції на медикаменти (анафілактичний шок, набряк Квінке). Фактори ризику. Приділимо особливу увагу протоколам обстеження пацієнта, етапу опитування стоматологічних хворих, а саме ретельному збору анамнезу життя (з'ясуванню алергологічного анамнезу, наявності у хворого важких загальносоматичних захворювань, перенесених операцій в анамнезі, професійні шкідливості, тощо). Зробимо акцент на розпізнаванні перших клінічних проявів невідкладних станів та їх передвісників. Премедикація. Склад аптечки для невідкладної допомоги. Анафілактичний шок. Набряк Квінке. Клінічна картина, особливості диференційної діагностики. Проби на анестетики, визначення чутливості до анестетика (шкірна проба, кон'юнктивальна проба, реакція преципітації по Уаньє, рівень імуноглобулінів, прик-тест, провокаційна проба та ін.). Опануємо навички проведення прік-тесту. Покроковий протокол екстреної допомоги. Фармакодинаміка препаратів для невідкладної допомоги, механізм дії, дозування. Виписування рецептів фармакологічних препаратів. Відпрацюємо алгоритми надання першої допомоги при різних невідкладних станах, згідно з новими протоколами, включаючи заходи базової підтримки життя.

Вивчимо причини розвитку та частоту виникнення алергічних реакцій, зокрема багатоформної ексудативної еритеми та синдрому Стівенса-Джонсона. Клініко-морфологічні прояви даних нозологій на слизовій оболонці ротової порожнини. Проведемо диференційну діагностику зі схожими алергічними станами. Розглянемо сучасні принципи загальної та місцевої терапії ББЕ та синдрому Стівенса-Джонсона з урахуванням етіології, патогенезу, ступеня тяжкості, загального стану організму хворого. Визначимо роль специфічної гіпосенсибілізуючої імунотерапії при лікуванні ББЕ. Звернемо увагу на заходи первинної та вторинної профілактики ББЕ. На практичній частині заняття приділимо увагу складанню плану обстеження тематичного хворого з метою верифікації діагнозу. Проведемо комплекс місцевих втручань в ділянках ураження.

Визначення поняття “Хронічний рецидивуючий афтозний стоматит”, “Синдром Бехчета”. Етіологічні чинники та провокуючі фактори (погане харчування, функціональні порушення центральної і вегетативної нервової системи, прийом різних лікарських засобів, хронічні соматичні захворювання, гіпо- та авітамінози, а також локальна інфекція), які мають значення у виникненні хронічного рецидивуючого афтозного стоматиту. Визначимо роль інфекційно-алергічної складової в патогенезі ХРАС. Розглянемо зміни реактивності організму, його сенсibiliзацію до інфекцій. Патогенез синдрому Бехчета. Діагностичні критерії хронічного рецидивуючого афтозного стоматиту та синдрому Бехчета на СОПР. Звернемо увагу на аналіз результатів лабораторних методів діагностики даних нозологій. Складання плану раціональних методів загального та місцевого лікування ХРАС та синдрому Бехчета з урахуванням ступеня тяжкості захворювання і періоду розвитку, а також можливо наявних супутніх патологій. Заходи профілактики, прогноз.

Тема 17. Зміни слизової оболонки порожнини рота при дерматозах з аутоімунним компонентом. Пухирчатка, червоний плоский лишай, червоний вовчак. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика. Сучасні підходи до вибору терапевтичних засобів дерматостоматитів, зумовлених аутоімунним компонентом

Етіопатогенетичні чинники, що сприяють розвитку змін слизової оболонки порожнини рота при дерматозах з аутоімунним компонентом. Особливості локалізації уражень СОПР при пухирчатці, червоному плоскому лишаї, червоному вовчаку. Діагностичні ознаки пухирчатки, червоного плоского лишаю, червоного вовчаку. Клініко-морфологічні прояви на слизовій оболонці порожнини рота пухирчатки, червоного плоского лишаю та червоного вовчаку залежно від форми. Значення клініко-лабораторних методів діагностики (симптом Нікольського, цитологічне, гістологічне, серологічне дослідження), аналіз отриманих результатів. Визначимо роль співпраці лікаря-стоматолога з іншими лікарями загальної практики. Буде приділена увага проведенню диференційної діагностики уражень СОПР при дерматозах з аутоімунним компонентом. Акцентуємо увагу аспірантів на специфіку етапів місцевого медикаментозного лікування уражень СОПР при тих чи інших дерматостоматитах. Опануємо методи місцевого лікування. Проаналізуємо ефективність місцевого медикаментозного та загального лікування в поєднанні з дерматологом. Заходи профілактики. Диспансеризація.

Тема 18. Новітні технології у диференційній діагностиці захворювань губ та язика. Передракові захворювання слизової оболонки порожнини рота та червоної кайми губ. Стоматогенна хроніоінтоксикація

Класифікація захворювань губ. Етіологія, патогенез та чинники, що сприяють розвитку хейлітів. Клінічні прояви ексfolіативного, glandулярного, екзематозного, atopічного, метерологічного та алергічного хейлітів. Діагностичні ознаки хронічної тріщини губ. Значення та методика проведення комп'ютерної капіляроскопії та лазерної доплерівської флоуметрії при захворюваннях губ. Окрему увагу буде зроблено на основних диференційних відмінностях між різними формами хейлітів. Буде приділена увага вибору оптимальної терапевтичної тактики для корекції проявів захворювань губ. Особливості фотодинамічної терапії хейлітів та перспективи її використання. Будуть обговорені сучасні методи лікування хронічної тріщини губ та способи попередження рецидивів даного захворювання. Диспансеризація пацієнтів із хронічною тріщиною губи та хронічними хейлітами. Використання фотозахисних кремів та мазей. Буде наголошено на основних профілактичних заходах при хейлітах в залежності від виду ураження.

Поняття про глосити та їх види. Класифікація неврогенних захворювань язика за Е.С. Яворською. Глосалгії, їх клінічна характеристика. Диференціальна діагностика вегетативних і соматичних глосалгій. Клініка глосодинії. Буде наголошено на основних диференційних відмінностях між глосалгією та глосодинією. Буде зроблено акцент на виборі методу міждисциплінарного лікування глосодинії. Окрема увага буде приділена препаратам з ноотропною та нейропротекторною дією та фізіотерапевтичним методам лікування неврогенних захворювань язика.

Тема 19. Лабораторні методи діагностики основних стоматологічних захворювань. Залікове заняття

Біохімічні, мікробіологічні, цитологічні, гістологічні, імунологічні та морфологічні методи діагностики в стоматології. Методи забору матеріалу для цитологічного та бактеріологічного дослідження та їх аналіз. Серологічна діагностика в стоматології.

3. Структура навчальної дисципліни

		Всього	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Модуль 1. «Одонтопатологія в терапевтичній стоматології. Ураження твердих тканин зубів. Захворювання ендодонта (пульпіт, періодонтит). Етіологія, патогенез. Класифікація. Клініка, діагностика, лікування, профілактика»					
1.	Особливості клініко-лабораторного обстеження, диференційна діагностика захворювань твердих тканин зубів та ендодонта. Сучасні методи лікування та профілактики.	2	2	-	-
2.	Карієс зуба: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика. Лікування карієсу зубів в залежності від клінічної форми: ремінералізуюча терапія, етапи хірургічного лікування, особливості лікування глибокого та множинного карієсу.	2	-	-	2
3.	Некаріозні ураження зубів. Патоморфологія, клініка, діагностика та лікування уражень, що виникають до- та після прорізування зубів.	2	-	-	2
4.	Сучасні методи обробки твердих тканин зубів. Переваги та недоліки. Мінімально інвазивне препарування. Ультразвукове препарування. Методи усунення дисколоритів вітальних та девітальних зубів.	2	-	2	-
5.	Поняття естетики та естетичної реставрації зубів. Показання та протипоказання до прямої та непрямой реставрації зубів. Аналіз посмішки. Мікрорельєф зубів. Естетичні властивості зуба. Оптичні властивості емалі та дентину. Особливості визначення кольору зубів в кабінеті стоматолога. Побудова плану лікування. Фотопротокол. DSD – цифровий дизайн посмішки. Діагностика.	2	-	2	-
6.	Художня реставрація фронтальної та бокової групи зубів. Комп'ютерне моделювання посмішки. Вініри в стоматології. Сучасні реставраційні техніки: біоміметична, біламінарна та стратифікаційна. Переваги та недоліки. Вибір матеріалу для проведення високоестетичних художніх реставрацій прямим методом. Сучасні композитні матеріали. Нанокompозити. Ормокери. Склад, властивості, переваги і недоліки, технологія застосування.	6	2	2	2

7.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика гострих, хронічних і загострених хронічних форм пульпіту. Лікування пульпіту біологічним, ампутаційним, екстирпаційним та комбінованим методами.	2	-	2	-
8.	Знеболення в стоматології. Сучасні методи інструментальної та медикаментозної обробки кореневої системи при різних захворюваннях тканин ендодонту. Новітні технології пломбування системи кореневих каналів. Мікрохірургічна ендодонтія, показання. Ретроградне пломбування кореневих каналів.	2	-	2	-
9.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика гострих, хронічних і загострених форм періодонтиту. Сучасні методи рентгендіагностики. Конусно-променева комп'ютерна томографія.	2	-	2	-
10.	Сучасні методи та технології лікування періодонтиту. Невідкладна допомога. Загальні принципи, послідовність та особливості етапів консервативного лікування, методи впливу на заапикальне вогнище інфекції. Повторне ендодонтичне лікування зубів. Хірургічні методи лікування апікальних форм періодонтиту, показання, методики проведення.	4	-	2	2
11.	Реставрація депульпованих зубів. Естетичні штифтові конструкції. Відновлення контактного пункту фронтальних та бокових зубів. Інструменти для відновлення контактного пункту: матриці, матричні системи, клини, металеві кільця, світлопровідні насадки і конуси, інструмент OptraContact. Фінішна обробка реставрації. Контурування, шліфування та полірування. Інструментарій. Алгоритм проведення. Критерії якісної реставрації.	2	-	-	2
<p align="center">Модуль 2. «Хвороби пародонту. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клініка, діагностика, лікування та профілактика»</p>					
12.	Організація пародонтологічної допомоги хворим. Етіологія, патогенез, класифікація хвороб пародонту. Наукові внески вітчизняних вчених у дослідженні етіології і патогенезу захворювань тканин пародонту.	2	-	-	2

13.	Методи обстеження пародонтологічних хворих. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань пародонту. Ранній скринінг захворювань пародонту. Діагностика Florida Probe – комп'ютерна система діагностики пародонтиту. Рентгенологічна діагностика хвороб пародонта, конусно-променева комп'ютерна томографія, аналіз ортопантограм. Профілактика хвороб пародонту.	4	2	2	-
14.	Гінгівіт, пародонтит, пародонтоз. Клініка, діагностика, диференційна діагностика.	2	-	2	-
15.	Загальне та місцеве лікування при захворюваннях тканин пародонту. Загальна фармакотерапія. Особливості проведення професійної гігієни порожнини рота у пацієнтів з різним станом тканин пародонту. Використання лікарських речовин для місцевої та загальної терапії, механізм дії, способи застосування. Тактика ведення ендодонції, періоуральних захворювань. Методи усунення гіперестезії зубів.	2	-	2	-
16.	Хірургічні місцеві втручання у пацієнтів із хворобами пародонту: мукогінгівальні операції, остеомукогінгівальні, естетичні та регенеративні операції.	2	-	2	-
17.	Ортопедичні місцеві втручання. Усунення травматичної оклюзії. Вибіркове прищліфовування зубів. Тимчасове та постійне шинкування. Показання. Методика проведення.	2	-	-	2
18.	Фізіотерапевтичні методи лікування хвороб пародонту. Vector-терапія. Лазери в стоматології. Плазмолізація в пародонтології. Профілактика та диспансеризація хворих із захворюваннями тканин пародонту.	2	-	2	-
Модуль 3. «Хвороби слизової оболонки порожнини рота. Етіологія, патогенез. Клініка, діагностика, лікування та профілактика»					
19.	Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика аутоінфекційних захворювань, травматичних та мікотичних уражень слизової оболонки порожнини рота.	4	2	2	-
20.	Новітні технології у діагностиці, лікуванні та профілактиці вірусних захворювань в умовах епідемії та пандемії.	2	-	-	2

21.	Сучасні засоби лікування і профілактики ерозивно-виразкових уражень слизової оболонки порожнини рота.	2	-	2	-
22.	Диференційна діагностика проявів бактеріальних хвороб на слизовій оболонці порожнини рота. Дифтерія, туберкульоз, сифіліс, гонорея. Тактика лікаря-стоматолога.	2	-	-	2
23.	Зміни слизової оболонки порожнини рота при соматичних захворюваннях, алергічних ураженнях та екзогенних інтоксикаціях. Тактика лікаря-стоматолога.	6	2	2	2
24.	Невідкладні стани в терапевтичній стоматології. Сучасні погляди на патогенез алергічних станів. Багатоформна ексудативна еритема. Синдром Стівенса-Джонсона та Ласла. Хронічний рецидивний афтозний стоматит. Синдром Бехчета. Клінічні прояви, діагностика, лікування та профілактика.	2	-	2	-
25.	Зміни слизової оболонки порожнини рота при дерматозах з аутоімунним компонентом. Пухирчатка, червоний плоский лишай, червоний вовчак. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика. Сучасні підходи до вибору терапевтичних засобів дерматостоматитів, зумовлених аутоімунним компонентом.	4	-	2	2
26.	Новітні технології у диференційній діагностиці захворювань губ та язика. Передракові захворювання слизової оболонки порожнини рота та червоної кайми губ. Стоматогенна хроніоінтоксикація.	4	2	2	-
27.	Сучасні методи діагностики та лікування доброякісних та злоякісних утворень на слизовій оболонці порожнини рота.	2	-	-	2
28.	Лабораторні методи діагностики основних стоматологічних захворювань. Залікове заняття.	3	-	2	1
УСЬОГО		75	12	38	25

4. Теми лекцій

№ з/п	Тема лекції	Кількість годин
I семестр		
1.	Особливості клініко-лабораторного обстеження, диференційна діагностика захворювань твердих тканин зубів та ендодонта. Сучасні методи лікування та профілактики.	2
2.	Художня реставрація фронтальної та бокової групи зубів. Комп'ютерне моделювання посмішки. Вініри в стоматології. Сучасні реставраційні техніки: біоміметична, біламінарна та стратифікаційна. Переваги та недоліки. Вибір матеріалу для проведення високоестетичних художніх реставрацій прямим методом.	2
II семестр		
3.	Методи обстеження пародонтологічних хворих. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань пародонту. Ранній скринінг захворювань пародонту. Діагностика Florida Probe – комп'ютерна система діагностики пародонтиту. Рентгенологічна діагностика хвороб пародонта, конусно-променева комп'ютерна томографія, аналіз ортопантомограм. Профілактика хвороб пародонту.	2
4.	Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика аутоінфекційних захворювань, травматичних та мікотичних уражень слизової оболонки порожнини рота.	2
5.	Зміни слизової оболонки порожнини рота при соматичних захворюваннях, алергічних ураженнях та екзогенних інтоксикаціях. Тактика лікаря-стоматолога.	2
6.	Новітні технології у диференційній діагностиці захворювань губ та язика. Передракові захворювання слизової оболонки порожнини рота та червоної кайми губ. Стоматогенна хроніоінтоксикація.	2
	Усього	12

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема практичного заняття	Кількість годин
I семестр		
1.	Сучасні методи обробки твердих тканин зубів. Переваги та недоліки. Мінімально інвазивне препарування. Ультразвукове препарування. Методи усунення дисколоритів вітальних та девітальних зубів.	2
2.	Поняття естетики та естетичної реставрації зубів. Показання та протипоказання до прямої та непрямой реставрації зубів. Аналіз посмішки. Мікрорельєф зубів. Естетичні властивості зуба. Оптичні властивості емалі та дентину. Особливості визначення кольору зубів в кабінеті стоматолога. Побудова плану лікування. Фотопротокол. DSD – цифровий дизайн посмішки. Діагностика.	2

3.	Художня реставрація фронтальної та бокової групи зубів. Комп'ютерне моделювання посмішки. Вініри в стоматології. Сучасні реставраційні техніки: біоміметична, біламінарна та стратифікаційна. Переваги та недоліки. Вибір матеріалу для проведення високоестетичних художніх реставрацій прямим методом. Сучасні композитні матеріали. Наноккомпозити. Ормокери. Склад, властивості, переваги і недоліки, технологія застосування.	2
4.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика гострих, хронічних і загострених хронічних форм пульпіту. Лікування пульпіту біологічним, ампутаційним, екстирпаційним та комбінованим методами.	2
II семестр		
5.	Знеболення в стоматології. Сучасні методи інструментальної та медикаментозної обробки кореневої системи при різних захворюваннях тканин ендодонту. Новітні технології пломбування системи кореневих каналів. Мікрохірургічна ендодонтія, показання. Ретроградне пломбування кореневих каналів.	2
6.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика гострих, хронічних і загострених форм періодонтиту. Сучасні методи рентгендіагностики. Конусно-променева комп'ютерна томографія.	2
7.	Сучасні методи та технології лікування періодонтиту. Невідкладна допомога. Загальні принципи, послідовність та особливості етапів консервативного лікування, методи впливу на заапикальне вогнище інфекції. Повторне ендодонтичне лікування зубів. Хірургічні методи лікування апікальних форм періодонтиту, показання, методики проведення.	2
8.	Методи обстеження пародонтологічних хворих. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань пародонту. Ранній скринінг захворювань пародонту. Діагностика Florida Probe - комп'ютерна система діагностики пародонтиту. Рентгенологічна діагностика хвороб пародонту, конусно-променева комп'ютерна томографія, аналіз ортопантомограм. Профілактика хвороб пародонту.	2
9.	Гінгівіт, пародонтит, пародонтоз. Клініка, діагностика, диференційна діагностика.	2
10.	Загальне та місцеве лікування при захворюваннях тканин пародонту. Загальна фармакотерапія. Особливості проведення професійної гігієни порожнини рота у пацієнтів з різним станом тканин пародонту. Використання лікарських речовин для місцевої та загальної терапії, механізм дії, способи застосування. Тактика ведення ендодонту, періоуражень. Методи усунення гіперестезії зубів.	2
11.	Хірургічні місцеві втручання у пацієнтів із хворобами пародонту: мукогінгівальні операції, остеомукогінгівальні, естетичні та регенеративні операції.	2
12.	Фізіотерапевтичні методи лікування хвороб пародонту. Vector-терапія. Лазери в стоматології. Плазмолізація в пародонтології. Профілактика та диспансеризація хворих із захворюваннями тканин пародонту.	2
13.	Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика аутоінфекційних захворювань, травматичних та мікотичних уражень слизової оболонки порожнини рота.	2
14.	Сучасні засоби лікування і профілактики ерозивно-виразкових уражень слизової оболонки порожнини рота.	2

15.	Зміни слизової оболонки порожнини рота при соматичних захворюваннях, алергічних ураженнях та екзогенних інтоксикаціях. Тактика лікаря-стоматолога.	2
16.	Невідкладні стани в терапевтичній стоматології. Сучасні погляди на патогенез алергічних станів. Багатоформна ексудативна еритема. Синдром Стівенса-Джонсона та Лаєла. Хронічний рецидивний афтозний стоматит. Синдром Бехчета. Клінічні прояви, діагностика, лікування та профілактика.	2
17.	Зміни слизової оболонки порожнини рота при дерматозах з аутоімунним компонентом. Пухирчатка, червоний плоский лишай, червоний вовчак. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика. Сучасні підходи до вибору терапевтичних засобів дерматостоматитів, зумовлених аутоімунним компонентом.	2
18.	Новітні технології у диференційній діагностиці захворювань губ та язика. Передракові захворювання слизової оболонки порожнини рота та червоної кайми губ. Стоматогенна хроніоінтоксикація.	2
19.	Лабораторні методи діагностики основних стоматологічних захворювань. Залікове заняття.	2
	Усього	38

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин
I семестр		
1.	Карієс зуба: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика. Лікування карієсу зубів в залежності від клінічної форми: ремінералізуюча терапія, етапи хірургічного лікування, особливості лікування глибокого та множинного карієсу.	2
2.	Некаріозні ураження зубів. Патоморфологія, клініка, діагностика та лікування уражень, що виникають до- та після прорізування зубів.	2
3.	Художня реставрація фронтальної та бокової групи зубів. Комп'ютерне моделювання посмішки. Вініри в стоматології. Сучасні реставраційні техніки: біоміметична, біламінарна та стратифікаційна. Переваги та недоліки. Вибір матеріалу для проведення високоестетичних художніх реставрацій прямим методом. Сучасні композитні матеріали. Наноккомпозити. Ормокери. Склад, властивості, переваги і недоліки, технологія застосування.	2
4.	Сучасні методи та технології лікування періодонтиту. Невідкладна допомога. Загальні принципи, послідовність та особливості етапів консервативного лікування, методи впливу на заапикальне вогнище інфекції. Повторне ендодонтичне лікування зубів. Хірургічні методи лікування апікальних форм періодонтиту, показання, методики проведення.	2
II семестр		
5.	Реставрація депульпованих зубів. Естетичні штифтові конструкції. Відновлення контактного пункту фронтальних та бокових зубів. Інструменти для відновлення контактного пункту: матриці, матричні системи, клини,	2

	металеві кільця, світлопровідні насадки і конуси, інструмент OptraContact. Фінішна обробка реставрації. Контурювання, шліфування та полірування. Інструментарій. Алгоритм проведення. Критерії якісної реставрації.	
6.	Організація пародонтологічної допомоги хворим. Етіологія, патогенез, класифікація хвороб пародонту. Наукові внески вітчизняних вчених у дослідженні етіології і патогенезу захворювань тканин пародонту.	2
7.	Ортопедичні місцеві втручання. Усунення травматичної оклюзії. Вибіркове пришліфовування зубів. Тимчасове та постійне шинування. Показання. Методика проведення.	2
8.	Новітні технології у діагностиці, лікуванні та профілактиці вірусних захворювань в умовах епідемії та пандемії.	2
9.	Диференційна діагностика проявів бактеріальних хвороб на слизовій оболонці порожнини рота. Дифтерія, туберкульоз, сифіліс, гонорея. Тактика лікаря-стоматолога.	2
10.	Зміни слизової оболонки порожнини рота при соматичних захворюваннях, алергічних ураженнях та екзогенних інтоксикаціях. Тактика лікаря-стоматолога.	2
11.	Зміни слизової оболонки порожнини рота при дерматозах з аутоімунним компонентом. Пухирчатка, червоний плоский лишай, червоний вовчак. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика. Сучасні підходи до вибору терапевтичних засобів дерматостоматитів, зумовлених аутоімунним компонентом.	2
12.	Сучасні методи діагностики та лікування доброякісних та злоякісних утворень на слизовій оболонці порожнини рота.	2
13.	Лабораторні методи діагностики основних стоматологічних захворювань.	1
Усього		25

7. Індивідуальні завдання: Участь у клінічних розборах, реферативні повідомлення, написання реферату, доповідь на науково-практичних конференціях, підготовка наукової статті, раціоналізаторських пропозицій, патентів на корисну модель, засвоєння ключових методів діагностики, засвоєння основних принципів надання стоматологічної допомоги.

8. Завдання для самостійної роботи: опрацювання матеріалу згідно з тематичним планом із застосуванням сучасних інформаційних технологій, опрацюванням ситуаційних задач, моделюванням клінічних ситуацій, пошуку on-line спеціалізованих ресурсів з презентацією сучасних методів дослідження та лікування.

9. Методи навчання: лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, консультація, навчальна дискусія, суперечка, організація дослідження, спостереження, ілюстрація, демонстрація тематичних хворих, демонстрація, клінічно-дослідні роботи, проведення експерименту, виконання графічних робіт, робота в клініці, проведення практики, самостійна робота, досліди, вправи, лабораторний досвід, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу, створення ситуації новизни навчального матеріалу, метод проблемного викладу,

репродуктивний, пояснювально-ілюстративний, частково-пошуковий, проблемно-пошуковий, дослідницький, творчий, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

10. Методи оцінювання (контролю): усний контроль: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване; письмовий контроль; програмований контроль.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залікові бали аспіранта складаються з суми балів поточного контролю, отриманих під час занять.

12. Форма поточного контролю успішності навчання: Оцінка з дисципліни визначається за результатами поточної навчальної діяльності аспіранта із всіх тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) з подальшим перерахунком у 200-бальну шкалу.

Критерії оцінювання під час занять:

Оцінка “відмінно” виставляється у випадку, коли аспірант знає зміст заняття та лекційний матеріал у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка “добре” виставляється за умови, коли аспірант знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання аспірант відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчувачи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка “задовільно” ставиться аспіранту на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння. Аспірант спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчувачи складнощі у простих випадках; неспроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка “незадовільно” виставляється у випадках, коли знання і вміння аспіранта не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи аспірантів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті.

Система перерахунку балів отриманих аспірантами.

Форма контролю і система оцінювання знань з дисципліни здійснюється відповідно до вимог програми дисципліни та інструкції, прийнятої рішенням Вченої ради ВНМУ протоколом №2 від 28.09.2010 року. Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (200 балів) для дисциплін, що закінчуються заліком прийнята рішенням Вченої ради ВНМУ протокол №2 від 28.09.10.

Вивчення предмету закінчується заліком, який відбувається на останньому за розкладом занятті. Оцінювання знань відбувається наступним чином: сума всіх поточних оцінок ділиться на кількість практичних занять. Отримане середнє значення оцінки переводиться у бали згідно єдиної універсальної шкали перерахунку традиційних оцінок з 5-бальної системи у рейтингові бали (200 балів). Для дисциплін, що закінчуються заліком, залік ставиться при мінімальній кількості балів 122.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		Для заліку
180-200	A	зараховано
170-179,9	B	
160-169,9	C	
141-159,9	D	
122-140,99	E	
	FX	Не зараховано, з можливістю повторного складання
	F	Не зараховано, з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення: навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи, питання, методичні вказівки, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів, навчальні фантоми та муляжі, технічні засоби навчання (комп'ютери з доступом до мережі Internet, використання відео- та фототеки).

14. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Пропедевтика терапевтичної стоматології: Підручник для студентів стоматологічних факультетів вищих навчальних закладів МОЗ України, 2021 р. Автори: І.М. Ткаченко, І.Я. Марченко, З.Ю. Назаренко та інші.
2. Терапевтична стоматологія: у 4т.: підручник. Т.1. Пропедевтика терапевтичної стоматології / М. Ф. Данилевський, А. В. Борисенко, Л. Ф. Сідельнікова та ін.; за ред. А. В. Борисенка. - 4-е вид., випр. - К.: ВСВ «Медицина», 2020. – 456 с.
3. Терапевтична стоматологія: У 4-х т. – Т. 2. Карієс. Пульпіт. Періодонтит. Ротовий сепсис: Підручник для студ. стомат. ф-тів. мед. ЗВО. – 3-тє вид. Рекомендовано МОЗ / За ред. А.В. Борисенка. – К., 2020. – 592 с.
4. Терапевтична стоматологія. Том 3. Захворювання пародонта: Підручник у 4 томах, том 3 присвячений захворюванням пародонта. Автори: М.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко, М.Ю. Антоненко та інші; за редакцією А.В. Борисенка. Видання друге, перероблене і доповнене. – 2020. – 664 с.
5. Терапевтична стоматологія: у 4 томах. Том 4. Захворювання слизової оболонки порожнини рота: підручник / М.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко, О.Ф. Несин та ін. – 2-е видання. – К. «Медицина». – 2021. – 640 с.
6. Ортопедична стоматологія. Національний підручник: за ред проф. Рожка М.М., проф. Неспрядька В.П. 2020 Підручник / М.М. Рожко, В.П. Неспрядько, І.В. Палійчук та ін.: за ред М.М. Рожка, В.П. Неспрядька. – К. ВСВ «Медицина», 2020. – 720 с.
7. Клінічна фармакологія та фармакокінетика в стоматології: Навчальний посібник / І.П. Мазур, М.Ф. Хайтович, Л.І. Голопихо. – К. : ВСВ “Медицина”, 2018. – 376 с. + 6 с. кольор. вкл.

Допоміжна:

8. Профілактика стоматологічних захворювань: Підручник для підготовки студентів, лікарів-стоматологів-інтернів та практикуючих лікарів-стоматологів. Автори: Л.Ф. Каськова, Л.І. Амосова, О.О. Кулай та інші.

9. Петрушанко Т.О., Іленко Н.В., Островська Л.В. Клінічний практикум із терапевтичної стоматології - Clinical Practicum in Therapeutic Dentistry: навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 260 с.
10. Пропедевтика терапевтичної стоматології. Навчально-методичний посібник / М.Ю. Гончарук-Хомин, О.Я. Білінський, І.Ю. Гангур. – 2024 року.
11. Терапевтична стоматологія: Захворювання пародонта : навчально-методичний посібник до практичних занять з терапевтичної стоматології для студентів 4-го курсу стоматологічного факультету. / М. Ю. Гончарук-Хомин, М. І. Балега. – Ужгород, 2024. – 85 с.
12. Терапевтична стоматологія: Патологія пародонту та СОПР : навчально-методичний посібник до практичних занять з терапевтичної стоматології для студентів 5-го курсу стоматологічного факультету / Гончарук-Хомин М.Ю., Ньорба Бобиков М.М. – Ужгород:, 2024. – 177 с.
13. Терапевтична стоматологія для лікарів-інтернів. Частина 1. Карієс та його ускладнення: навчальний посібник / П.М. Скрипников, К.О. Удальцова, В.І. Шинкевич, О.А. Писаренко, Л.М. Хавалкіна, Ю.В. Тимошенко, С.І. Геранін. – Полтава: Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ), 2023.
14. StudBook з ортопедичної стоматології / [П.А. Гасюк, Є.Я. Костенко, В.Р. Мачоган, С.О. Росоловська, А.Б. Воробець, В.Б.Радчук]. – 2020. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А.- 372 с.
15. Базова філософія бюгельного протезування / [П.А. Гасюк , В.Р. Мачоган, В.Б. Радчук]. – 2020. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. – 107 с.
16. Основні технології виготовлення зубних протезів: Навчальний посібник, 2019 р. Автори: Е.В. Беляєв, Д.М. Король, П.А. Гасюк та інші.
17. Медицина невідкладних станів. Екстрена (швидка) медична допомога: підручник / І.С. Зозуля, А.О. Волосовець, О.Г. Шекера та ін. – 5-е видання. – К. «Медицина». – 2023. – 560 с.
18. Практична пародонтологія: 2-е видання / Кеннет Ітон, Філіп Овер. – К. «Медицина». – 2023. – 335 с.
19. Кандидоз порожнини рота: діагностика і лікування / Фесенко В.І., Глазунов О.А. – «Новий світ-2000». – 2023. – 235 с.
20. Клінічна пародонтологія та імплантологія за Ньюманом і Каррансою: 14-е видання: в 2-х томах / Майкл Г. Ньюман, Перрі Р. Клоккевольд, Сатіш Елангован та ін. – К. «Медицина». – 2024. – 1280 с.
21. Клінічна фармакологія: навчальний посібник / М.В. Хайтович, Г.В. Зайченко, І.О. Афанасьєва та ін. – К «Медицина». – 2024. – 335 с.
22. Антибактеріальна терапія в стоматології / Петрова Т.А., Островська Г.Ю., Луценко Р.В. та ін. – «Магнолія». – 2023. – 296 с.
23. Заяць Т.І., Жуковська Л.О. Профілактика стоматологічних захворювань: Навч. посіб. – Львів: «Новий Світ-2000», 2020 – 322 с.
24. Кіцера Н. І., Ковальчук Л. Є., Рожко М. М. Генетична патологія і її стоматологічні прояви. Навчальний посібник для стоматологів, сімейних лікарів, генетиків. Івано-Франківськ – Львів. «Фоліант», 2021. – 240 с.
25. Протоколи надання медичної допомоги за спеціальностями „ортопедична стоматологія”, „терапевтична стоматологія”, „хірургічна стоматологія”, „ортодонтія”, „дитяча терапевтична стоматологія”, „дитяча хірургічна стоматологія”: Нормативне виробничо-практичне видання. – К.: МНІАЦ медичної статистики; МВЦ „Медінформ”, 2017. – 236 с.
26. Diagnosis and Management of Oral Mucosal Lesions. An Issue of Oral and Maxillofacial Surgery Clinics of North America / / by Neel Bhattacharyya (Editor), Donald Cohen (Editor), Elsevier; 1st Edition, 2023. – 240 p.
27. A Guide to Clinical Differential Diagnosis of Oral Mucosal Lesions / Michael W. Finkelstein; Emily Lanzel; John W. Hellstein, 2023. – 95 p.

<https://assets.ctfassets.net/nglyjmvvpp62/78XdWWzSRvvWBIAocvuJKL/b232c1ed3b75fbe84bdd6654e3669100/ce110.pdf>

28. Romanos G. E. Advanced Laser Surgery in Dentistry. – John Wiley & Sons, 2021.
29. Enno Schmidt. Diseases of the Oral Mucosa. – 2021. – 550 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-82804-2>
30. Gehrig, Jill S, and Daniel E Shin. Foundations of Periodontics for the Dental Hygienist. Sixth edition. Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning, 2023.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Сайт кафедри <http://www.vnmu.edu.ua/кафедра-терапевтичної-стоматології>
2. Електронна адреса сайту бібліотеки університету: <http://www.library.vnmu.edu.ua>
3. Національна наукова медична бібліотека України: <http://www.library.gov.ua/>
4. Англомовна текстова база даних медичних та біологічних публікацій: <http://www.pubmed.com>
5. Англомовний веб-ресурс для лікарів та інших професіоналів охорони здоров'я: <https://emedicine.medscape.com/pulmology>
6. Електронний ресурс <http://www.joponline.org/>
7. Електронний ресурс [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1600-051X](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1600-051X)
8. Електронний ресурс [http://dental-ss.org.ua/load/kniga_stomatologia/5]
9. Українська академія парадонтологів: <https://uaperio.org>
10. Українська асоціація парадонтологів: <https://aiukraine.com.ua>
11. Асоціація стоматогів України: <https://www.udenta.org.ua>